

Mátyás Ferenc:
Akár bűncselekménynek is minősülhet Tarlós István melegekkel kapcsolatos
nyilatkozata

Az elmúlt évek során már hozzászokhattunk, hogy a Budapest Pride (vagy akár az Eurogames¹) megrendezése előtt mindig felerősödnek a meleg-ellenes megnyilvánulások és az ellenséges kijelentések. Idén sincs másként. Először a miniszterelnök köszöni meg² a melegeknek a homofóbia ellenes világnapon, hogy nem provokálnak, majd Ungár Klára melegez le³ Fideszes képviselőket. Ezt követően Kocsis Máté nyilatkozik arról („Nem vagyok buzeráns” címen)⁴, hogy a Pride-ot az Andrassy út és környéke helyett a Nagybani piac parkolójában, tulajdonképpen Budapest határában kéne megtartani, hiszen az előbbi világörökségi terület, és a rendezvény amúgy is sok embert zavar. A téma kapcsán legutóbb Tarlós István fejtette ki „szigorúan személyes” véleményét⁵ a TV2 Mokka című műsorában⁶: „ez az egész jelenség számomra nem természetes és számomra visszataszító, tehát a férfi és női nem alapfunkciói nem véletlenül alakultak ki. Amíg a kettő egymással be nem helyettesíthető, addig mondhatjuk, hogy előfordul a természetben, de nem organikus része a természetnek.” Kifejtette továbbá, hogy szerinte „ez a dolog nem méltó az Andrassy út környezetéhez” és „feleslegesen provokálja a közvélemény jelentős részét”. Az áthelyezéssel kapcsolatban pusztán annyit fejtett ki, hogy jelenleg nincs napirenden, esetleges megvalósulását azonban nem zárta ki.

I. Magánvélemény?

Az interjúval kapcsolatban már az is problémás lehet, hogy egy főpolgármester főpolgármesteri minőségében kifejtett véleménye mennyiben lehet személyes „magánvélemény”. Valójában nincsen jelentősége annak, hogy hangsúlyozza, az elhangzottak szigorúan a magánvéleményét képezik, mert figyelembe véve a politikai előzményeket és közszereplői tisztséget betöltő személyét, a közvélemény a

¹ Az ezzel kapcsolatos atrocitásokkal és megnyilvánulásokkal kapcsolatban lásd: https://kuruc.info/r/2/97374?fb_comment_id=10150902985893533_22452641#f29ee66b78167ec (Letöltés: 2015.11.04.). Illetve: <http://www.magartudat.com/a-jobbik-nyilt-provokacionak-tartja-az-eurogames-homoszexualis-osszejovetelt/> (Letöltés: 2015.11.04.).

² http://index.hu/video/2015/05/18/orban_halas_vagyok_a_magyar_homoszexualisoknak/ (Letöltés: 2015.11.04.).

³ <http://cink.hu/ungar-klara-nyilvanosan-lemelegezte-szajer-jozsefet-es-1705445681> (Letöltés: 2015.11.04.). Az ügyben időközben a Fővárosi Törvényszék első fokon arra a következtetésre jutott, hogy Ungár Klára megsértette Kocsis Máté jó hírnevét azzal, hogy lényegében homoszexuálisnak nevezte egy Facebook-posztban, és emiatt kétfélmillió forint sérelemdíjat kell fizetnie a Fideszes politikusnak, valamint törölnie kell a posztjából a Kocsisra vonatkozó részt, valamint ugyanott bocsánatot is kell kérnie tőle. http://mandiner.hu/cikk/20151030_kocsis_mate_vs_ungar_klara_elso_fokon_a_fideszes_politikus_nyert (Letöltés: 2015.11.04.).

⁴ <https://www.youtube.com/watch?t=276&v=wUD8Wq2uR50> (Letöltés: 2015.11.04.).

⁵ http://mandiner.hu/cikk/20150604_tarlos_visszataszito_a_budapest_pride (Letöltés: 2015.11.04.).

⁶ http://tv2.hu/musoraink/mokka/178051_a_homoszexualitasrol_ez_a_szemelyes_velemenye_tarlosnak.html?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201511 (Letöltés: 2015.11.04.).

kijelentéseket mindenképpen hozzá, a közszereplőhöz fogja kapcsolni. Profánul fogalmazva, nem az a lényeges kérdés a hatások vizsgálata szempontjából, hogy a kijelentő mit gondol – különösen egy országos médiában nyilatkozva –, hanem, hogy róla mit gondolnak. És mi látszott? Hogy a főpolgármester érzelmekkel túlfűtött szavakat használva karakteres meleg-ellenes álláspontot fogalmazott meg.

II. A közösség elleni uszítás

Az ilyen nyilatkozat azonban a széles médianyilvánosságot figyelembe véve akár bűncselekménynek is minősülhet. Az új Büntető Törvénykönyv szerint,⁷ aki nagy nyilvánosság előtt a lakosság egyes csoportjai ellen – különösen fogyatékosokra, nemi identitásra, szexuális irányultságra tekintettel – gyűlöletre uszít, az a közösség elleni uszítás bűncselekményét követi el. A bűncselekmény elkövetője pedig akár 3 évi szabadságvesztéssel is sújtható. A tényállás megalkotásakor a jogalkotói szándéka egyértelműen az volt, hogy előítéletektől mentes, mindenki számára egyenlő megbecsülést és emberi méltóságot biztosító közhangulatot, és ennek háborítatlanságához fűződő köznyugalmat biztosítsa.⁸ Maga a jogalkotó nyilatkozik úgy a törvény indokolásában, hogy a nemi irányultság és a nemi identitás szerepeltetését a nemzetközi ajánlások teljesítése mellett az is indokolta, hogy Magyarországon növekedett az e csoportok tagjai ellen elkövetett gyűlölet-bűncselekmények száma. Ezzel a jogalkotó tényként rögzíti a bűncselekmények számának növekedését és deklarálja az ezekkel szembeni fokozott fellépés szükségességét.⁹

Vizsgáljuk meg, hogy a főpolgármester nyilatkozata kimerítheti-e a Büntető Törvénykönyvbe foglalt tényállás minden tényállási elemét, megbontva ezzel az egyenlő megbecsülést és emberi méltóságot biztosító közhangulatot.

1. A bűncselekmény elkövetési tárgya

A bűncselekmény elkövetési tárgyai között szerepelnek a lakosság egyes csoportjai, külön nevesítve a szexuális irányultságot, mint csoportalkotó tényezőt. Jelen ügyben ezek a homoszexuális személyek.¹⁰

2. A nagy nyilvánosság

A közösség elleni uszítás megállapíthatósága szempontjából fontos tényállási elem, hogy az uszítást nagy nyilvánosság előtt kell elkövetni. A nagy nyilvánosság nagyobb létszámú személy jelenlétét, illetve annak a reális lehetőségét jelenti, hogy az elkövetés helyén nagyobb számú, vagy előre meg nem határozható létszámú személy szerezzen a

⁷ 2012. évi C. törvény 332. §.

⁸ Hegedűs István – Juhász Zsuzsanna – Karsai Krisztina – Katona Tibor – Mezőlaki Erik – Szomora Zsolt – Törő Sándor (szerk.): *Kommentár Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. C. törvényhez*. Wolters Kluwer Kiadó Kft., Budapest, 2015. <http://uj.jogtar.hu/#doc/db/346/id/A13Y1369.KK/ts/20150915/lr/chain4> (Letöltés: 2015.11.04.).

⁹ 2012. évi C. törvény indokolása <http://uj.jogtar.hu/#doc/db/4/id/A1200100.TVI/> (Letöltés: 2015.11.04.).

¹⁰ Hegedűs et al.: i.m.

bűncselekményről tudomást. Az országos tévécsatornán tett nyilatkozat külön bizonyítás nélkül is nagy nyilvánosság előtt megvalósultnak minősül.¹¹

A közösség elleni uszítás veszélyeztető bűncselekmény, így semmilyen eredmény (így például a gyűlölet tényleges kialakulása) nem része a tényállásnak, és annak sincs jelentősége, hogy az uszításra a jelenlévők hogy reagálnak. Nem kívánja meg tehát, hogy a Pride résztvevői ténylegesen is fizikai erőszakot szenvedjenek.

3. Szándékos elkövetés

A bűncselekmény csak szándékosan követhető el, amely lehet egyenes és eshetőleges is. A cselekmény megvalósulásához elegendő, hogy az elkövető tudata kiterjedjen annak a lehetőségére, hogy a nagy nyilvánosság előtt tett kijelentései a csoport elleni gyűlölet keltésére objektíve alkalmasak, és azt vagy kívánja, vagy abba belenyugodjon. Az elkövető ilyen esetben tudja, vagy kellő körültekintés tanúsítása mellett tudnia kellene, hogy kijelentései objektíve alkalmasak a gyűlöletkeltésre. A riporter kérdés kizárólag a Pride Andrassy útról a Nagybani piacra történő áthelyezésére vonatkozott („van erre valami koncepció, hogy ezt valóban szeretnék áthelyezni?”)¹². A kérdés megválaszolásához nem lettek volna szükségesek sem a főpolgármester egyéb gondolatai, sem a „szigorúan személyes véleménye”, így a kijelentések mögötti szándékosság legalábbis vélelmezhető.¹³

4. A gyűlöletre uszítás fogalma

A bűncselekmény elkövetési magatartása a gyűlöletre uszítás. A gyűlölet olyan negatív, erős ellenszenvet magába sűrítő heves érzelm, amely nélkülözi a józan megfontolást és a tények tárgyilagos mérlegelése nélkül heves indulati, érzelmi töltéssel fordul a tárgyával szemben. Az uszítással kapcsolatban az Alkotmánybíróság, majd a bíróságok gyakorlata alakította ki a fogalmi kereteket. Ez alapján a bírói gyakorlat gyűlöletre uszítás alatt feszültséget gerjesztő, lázongó magatartást ért, amely alkalmas arra, hogy az emberek nagyobb tömegében a szenvedélyeket oly mértékben szítsa fel, amely aktív cselekvésre buzdító, mozgósításra törekvő, tevékeny gyűlölet kiváltására, ezzel pedig a társadalmi rend és béke, a harmonikus és toleráns emberi kapcsolatok megzavarásához vezethet. Fontos, hogy nem erőszakos cselekedetre hív fel, csupán kialakítja azt a közhangulatot, amelyben az erőszakos cselekmények realizálódhatnak. Hangsúlyozandó azonban, hogy a kialakult veszélyhelyzetnek konkrétan kell lennie, ami a sérelem bekövetkezésének reális lehetőségét, vagyis olyan helyzet fennállását jelenti, amikor a folyamatnak a sérelem bekövetkezése irányába ható továbbfejlődésének a lehetőségével számolni kell.¹⁴

5. Az uszítás megállapíthatóságát alátámasztó elemek

Ez a tényállás legnehezebben megfogható eleme. A Budapest Pride idején mindig megerősödnek a szélsőséges, meleg-ellenes demonstrációk Budapesten, különösen a

¹¹ Uo.

¹²

http://tv2.hu/musoraink/mokka/178051_a_homoszexualitasrol_ez_a_szemelyes_velemenye_tarlosnak.html?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201511 (Letöltés: 2015.11.04.).

¹³ Hegedűs et al.: i.m.

¹⁴ Uo.

Pride útvonalán. A rendezvény és az azon résztvevők biztonságát széleskörű rendőri védelem biztosítja, ennek ellenére állandósult jellemzői a felvonulásoknak a meleg ellen irányuló erőszakos és félelmet keltő atrocitások. Gondolhatunk itt az elmúlt évekből akár a szimpatizánsaival a felvonulásra (a „buzikamionra”) bejutni próbáló érpataki polgármesterre,¹⁵ vagy akár arra, amikor a 2013-as Budapest Pride után egy, a rendezvényről éppen hazafelé tartó férfit bántalmaztak.¹⁶ Utóbbi esetben idén április végén ítélték el nem jogerősen 3 év letöltendő börtönbüntetésre az elkövetőt.¹⁷ Az erőszakos atrocitások hatására a felvonulásról hazatérőkben nem véletlenül alakult ki félelem az elmúlt évek során. A rendezvény szervezői és a rendőrség is mindig nyomatékosan megkéri a résztvevőket, hogy a Pride-ra utaló dolgokat (például szivárványszínű zászló, kitűző) a biztonságuk érdekében a rendezvényt elhagyva vegyék le. Ez azt mutatja, hogy mind a szervezők, mind a rendőrség tisztában van azzal, hogy az atrocitásokra reális esély mutatkozik ilyenkor.

A Pride idején amúgy is forrongó szélsőséges hangulathoz nyújtanak adalékot egy hónappal a rendezvény megtartása előtt a főpolgármester fent idézett gondolatai, miszerint a homoszexualitás nem természetes és visszataszító (vagyis kellemetlen érzést gerjesztő), nem organikus része a természetnek és a felvonulás feleslegesen provokálja a közvéleményt, ráadásul ki kéne tiltani őket a belvárosból, mert rendezvényük nem méltó a világörökségi környezethez.¹⁸ Ezek a kijelentések mind megerősítően hathatnak az amúgy is meleg-ellenes nézeteket vallókra, és azt az érzést kelthetik bennük, hogy a homoszexualitás elleni fellépésük a legmagasabb politikai szinten is támogatásra kerül, hiszen túl a gyűlölködő kijelentéseken, napirenden tartják a rendezvény városhatárba száműzésének szükségességét is. A homoszexuálisok elleni egyre erősödő politikai fellépések és törekvések könnyebben sarkalhatják az eddigi meleg-ellenes tüntetőket tényleges erőszakos cselekmények megvalósítására. Erősödhet a „politika is ugyanúgy elítéli ezt az egészet, mint én, és ugyanúgy az ellenük való fellépés szükségességét hangoztatja, de nincs törvényes lehetősége, hogy fellépjen ellenük, na de akkor majd én/mi megmutatjuk nekik” érzése. A látszólagos „háttér támogatottság” érzése pedig azt a biztonságot adhatja meg, amely birtokában bátrabban lépnek fel egyre erőszakosan a meleg ellen (példa lehet ennek alátámasztására az oroszországi meleg-ellenes szabályalkotás, amely felerősítette a homoszexuálisok elleni erőszakos cselekményeket, illetve a hétvégi kijevei események is¹⁹), egészen addig, amíg a politikai vezetés nyíltan el nem határolódik ezektől a jelenségektől. A miniszterelnöki beszéd alapján, miszerint most minden szép és minden jó, ez nem fog hamar bekövetkezni. E kijelentések az év más periódusában talán nem rendelkeznének olyan éles töltettel, mint a Pride körüli hónapokban, hetekben, és talán egyáltalán nem vezetnének a gyűlöletre uszítás megvalósulásához, a jelenlegi helyzetben azonban komolyan foglalkozni kell ezzel az eshetőséggel. A kérdés az, hogy a miniszterelnök és a józsefvárosi polgármester

¹⁵ http://hvg.hu/itthon/20140706_Pride_ellentuntetok_Orosz_Mihaly_show (Letöltés: 2015.11.04.).

¹⁶ <http://nol.hu/video/atrocitasok-a-pride-utan-1545971> (Letöltés: 2015.11.04.).

¹⁷ http://mandiner.hu/cikk/20150430_harom_ev LETOLTENDOT_KAPOTT_EGY_HOMOFOB_BANTALMAZO (Letöltés: 2015.11.04.).

¹⁸

http://tv2.hu/musoraink/mokka/178051_a_homoszexualitasrol_ez_a_szemelyes_velemenye_tarlosnak.html?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201511 (Letöltés: 2015.11.04.).

¹⁹ <http://4024.hu/2015/06/06/ukran-szelsosegesek-szetvertak-a-kijevei-pride-ot/> (Letöltés: 2015.11.04.).

kijelentéseit erős érzelmi töltettel megtoldó főpolgármester szavai alkalmasak lehetnek arra, hogy a sérelem bekövetkezésének reális lehetőségei a rendezvényre érkezők és a rendezvényt elhagyók esetében megvalósuljanak. Kiemelendő, hogy az érzelmi töltetet mindig a szavak szintjén, nem pedig annak előadásmódja alapján kell elbírálni.

6. Az uszítás megállapíthatóságának nehézségei

Az uszítás megtörténte tekintetében csak a bíróság tudna kellően megfontolt választ adni. A bíróságok gyakorlatát vizsgálva vegyes képet láthatunk az uszítás megállapíthatósága kapcsán, ezek közül két példát emelnék ki:

1. **Felmentő döntés:** A terhelt katonai szolgálatának ideje alatt letöltötte az internetről a Csendőrségi Lapok X. évfolyamának 11. számában, 1916. április 10-én „A cigánykérdés hazánkban” címmel megjelent, egy nyugalmazott járásbíró által írt cikket. A cikk írója a cigányokat bűnözőként említi, akik nem ismerik a tulajdon sérthetlenségét, a rendszeres és állandó munka szükségességét és „szükségleteiket majdnem kivétel nélkül büntetendő cselekményekkel, lopással, csalással, rablással, jóslással, kuruzslással, orvvadászattal, mezőrendőri kihágással szerzik be. Ha a körülmények úgy kívánják, úgy gyújtogatástól, emberöléstől, gyermekrablástól sem riadnak vissza.” A cigánykérdés „megoldására” a cikk a cigány kisebbség, mint etnikai népcsoport tagjai ellen gyűlöletre uszító kijelentéssel tesz javaslatot. A terhelt ezt a cikket függesztette ki az alakulat egyik gyorsreagálású századának körletszintjén a falijútságra. A bíróság szerint a vádlottnak cselekménye elkövetésekor nem kellett azzal számolnia, hogy az általa felgerjesztett indulatok hatására konkrét veszély keletkezik. Egy 1916-ban írt cikk önmagában való megismerése, még ha abban vitatható megállapítások is vannak, az ahhoz fűzött jelenkori kommentár nélkül objektíve sem volt alkalmas az indulatok gerjesztésére. A bíróság megállapította, hogy a gyűlöletre uszítás, a védett nemzeti vagy népcsoportok elleni erőszak érzelmi előkészítése. Ez tárgyi értelemben a szenvedélyek oly mérvű felszítását feltételezi, amely magában hordja a gyűlölet önfejlődésével erőszakos jellegű konkrét sérelem reális lehetőségét. (BH2011. 242.²⁰)
2. **Elítélő döntés:** A vádlott az 1956-os forradalomra emlékező ünnepi beszédet mondott, azonban áramkimaradási problémák után nyomban a rádiónál, televíziónál és az újságoknál lévő „ávós pribékek, cionista pribékek, háborús bűnösök” felelősségét hangoztatta a technikai hibákért. Majd többek között a következőket mondta: „Ne szalonképes politikát valósítsunk meg, mert amikor a lakásunkba bejön egy rabló, akkor nem aláírást gyűjtünk a szomszédoktól, hanem jól pofán kell verni, és páros lábbal ki kell rugdosni a lakásból: Ha a kaftános tolvajok az éj leple alatt bejönnek az országunkba, nem aláírást kell gyűjteni, hanem meg kell fogni a grabancukat, és sábeszdeklistől, kaftánostól, mindenestől, tórástól ki kell vágni őket a hatalomból. Ezt üzenem és vállalom.” A bíróság szerint a vádlott beszédében nemcsak a véleményét nyilvánította ki – melynek során kétségkívül gyalázkodó, lealacsonyító, sőt gyűlölet keltésére is alkalmas kijelentéseket tett a zsidóságra -, hanem többes szám első személyben számos

²⁰ <http://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/A11H0242.BK/ts/10000101/> (Letöltés: 2015.11.04.).

olyan tartalmú felszólítást is intézett a jelenlevőkhöz, amely végső soron a magyarországi zsidósággal szembeni jogfosztó magatartásra hívott fel. Gyűlöltre uszított a vádlott akkor is, amikor olyan követeléseket fogalmazott az itt élő zsidósággal szemben, hogy: „takarodjanak ki a mi országunkból”, „rugdossuk ki őket minden hivatalból”, a fentebb idézett részlet tekintetében. (BH1998. 521.²¹)

Hogyan ítéltetők meg a bírósági gyakorlat tükrében a főpolgármester kijelentései? Az egyértelműen látszik, hogy bár intenzitásában nem éri el a példákban szereplő érzelmi töltetet a nyilatkozat, azonban az alábbi tényezők összhatásukban megalapozhatják az uszítást:

1. fontos és a főváros életében mérvadó közszereplő mondja, így szavainak hatása jóval nagyobb súlyú, mint az átlagos polgároké,
2. főpolgármesterként így látszólag politikai háttértámogatást ad a meleg-ellenes cselekményeknek,
3. a melegek ellen már így is jelentősen növekedett a gyűlölet-bűncselekmények száma (ezt a jogalkotó is külön rögzíti a Büntető Törvénykönyvhöz fűzött indoklásban), így reálisan számolni lehet vele, hogy a nyilatkozat hatására ez a szám emelkedhet,
4. különösen érzékeny periódusban teszi meg ezt a nyilatkozatát, amikor a legenyhébb reakciók is képesek meleg-ellenes közhangulatot teremteni,
5. a felvonulás áthelyezése lehetőségének fenntartásával, lebegtetésével a melegek szegregációját és kiközösítését sugallja,
6. egyértelműen felfedezhető egyfajta érzelmi túlfűtöttség,
7. az országos tévécsatorna miatt rengeteg emberhez jutott el az üzenet.

Hogy milyen következményei lesznek (ha lesznek) ezeknek a kijelentéseknek? A Pride közeledtével árnyaltabb képet kaphatunk erről, és talán az is kiderül, érkezik-e addig feljelentés az ügyben. Mindenesetre, ha büntetőjogi következményeket nem is von végül maga után az eset, attól még a társadalomban kimutatható káros hatásokkal jár, ez pedig remélhetőleg a jövőben felelősebb viselkedésre sarkallja majd a közszereplőket.

²¹ <http://uj.jogtar.hu/#doc/db/1/id/998H0521.BK/ts/10000101/> (Letöltés: 2015.11.04.).